

Перспективи подальших досліджень. Запропоновані в роботі підходи до удосконалення правил фінансового та економічного розвитку будуть використані у подальших дослідженнях щодо розробки відповідного інструментарію оцінки гнучкості і ефективності інноваційного розвитку підприємства на основі визначення локальних і часткових показників такого розвитку.

1. Терещенко О. О. *Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: навч. посіб.* / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2003. – 554 с. 2. Wohe G., Bilstein I. *Grundzuge der Unternehmensfinanzierung*. 8., uberarb. Aufl. – Munchen: Vahlen, 1998. 3. Цал-Цалко Ю. С. *Фінансова звітність підприємства та її аналіз: навч. посіб.* / Ю. С. Цал-Цалко. – К.: ЦНЛ, 2002. – 360 с. 4. Савицька Г. В. *Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посібник* / Г. В. Савицька. – К.: Знання, 2007. – 668 с. 5. Ковалёв В. В. *Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности* / В. В. Ковалёв. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 512 с. 6. Магланерідзе А. С. *Фінансовий аналіз: навч. посіб.* / А. С. Магланерідзе, З. П. Коровіна, О. М. Гізабуліна. – Макіївка: МЕРГ, 2007. – 250 с. 7. Пономаренко В. С. *Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи* / В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, М. О. Кизим. – Харків: ІНЖЕК, 2003. – 328 с. 8. Світлична В. Ю. *Необхідність удосконалення методів оцінки фінансового стану житлово-комунальних підприємств* / В. Ю. Світлична // *Коммунальное хозяйство*. – 2005. – №56. – С. 31–35. 9. Бригхем Ю. *Финансовый менеджмент*. – 10-е изд. / Ю. Бригхем, М. Эрхард. – СПб: Питер, 2009. – 960 с. 10. Ван Хорн Дж. К. *Основы финансового менеджмента*. – 12-е изд. / Дж. К. Ван Хорн, Дж. М. Вахович. – М.: Вильямс, 2008. – 1232 с.

УДК330.341.1:339.9

І.Ю. Єпіфанова

Вінницький національний технічний університет

СВІТОВИЙ ДОСВІД ФІНАНСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

© Єпіфанова І.Ю., 2013

Проаналізовано досвід іноземних країн щодо фінансування інноваційної діяльності підприємств, зокрема США, Франції, Німеччини. Досліджено методи та принципи державного стимулювання фінансування інновацій. Визначено напрямки покращення стану фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

Ключові слова: фінансування, фінансові ресурси, податковий кредит, бюджетне фінансування.

I.Y. Yepifanova

Vinnitsja National Technical University

WORLD EXPERIENCE OF INNOVATION FUNDING OF ENTERPRISES

© Yepifanova I.Y., 2013

The experience of foreign countries about financing innovative activity is analyzed in article, including the USA, France, Germany. The methods and principles of government funding to stimulate innovation is examined. Directions of improvement the financing innovation of domestic enterprises are determined.

Key words: finance, financial resources, tax credit, government funding.

Постановка проблеми. Однією із основних проблем ефективного здійснення інноваційної діяльності є недостатній обсяг фінансового забезпечення. До того ж належний рівень фінансування

інноваційної діяльності є чинником соціально-економічного зростання як окремих підприємств, так і країни загалом, оскільки ефективне фінансове забезпечення інноваційної діяльності сприяє вирішенню економічних, соціальних, екологічних та інших проблем розвитку сучасного суспільства. Саме тому для нашої держави загалом та для окремих суб'єктів господарювання зокрема досить важливим питанням є удосконалення системи фінансування інноваційної діяльності. З цією метою доцільним є вивчення та узагальнення світового досвіду фінансування інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані із визначенням сутності інноваційної діяльності, методами оцінки ефективності її здійснення, є предметом розгляду вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема, Й. Шумпетера, Р. Соллоу, О. А. Лапко, В. М. Гейця, В. В. Зянька, П. С. Харіва.

Теоретичні та практичні питання фінансування інноваційної діяльності розглядали такі вчені, як І. В. Федулова, О. І. Москаль, І. Г. Сокирська, О. М. Колодізев, Г. В. Возняк, А. Я. Кузнєцова, В. В. Зимовець. Ці автори визначили економічну сутність, складові та механізм фінансового забезпечення інноваційної діяльності.

До того ж сьогодні відсутній дієвий механізм фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств. Саме тому доволі актуальним є питання щодо активізації інноваційної діяльності, зокрема збільшення обсягів фінансування.

Постановка цілей. Мета роботи – сформулювати пропозиції із покращення рівня фінансового забезпечення вітчизняних промислових підприємств на основі використання світового досвіду. Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- проаналізувати світовий досвід фінансового забезпечення інноваційної діяльності;
- дослідити особливості світового досвіду із державного стимулювання фінансового забезпечення інноваційної діяльності;
- визначити напрямки покращення ефективності фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств.

Виклад основного матеріалу. Зважаючи на сучасні тенденції глобалізації, вичерпність матеріальних ресурсів, у світі все більше уваги приділяється інноваційній діяльності, яка створює можливості для істотного підвищення рівня конкурентоспроможності. Наука зростає в усьому світі: з початку ХХІ ст., глобальні витрати на дослідження і розробки майже подвоїлись, публікації зросли на третину, а кількість дослідників продовжує зростати.

За підрахунками фахівців, для досягнення рівня інтенсивного споживання інновації народним господарством співвідношення між витратами трьох головних стадій життєвого циклу продукту (фундаментальні дослідження – конструкторсько-технологічні розробки, створення дослідного зразка – промислове освоєння) має становити 1:10:100. Це означає, що витрати на реалізацію одного інноваційного проекту у середньому у 100 разів вищі, ніж витрати на одержання необхідних для нього результатів фундаментальних досліджень [1, с. 197]. Тому важливу роль в інноваційній діяльності відіграють фінансові ресурси.

Лідерами у фінансуванні інноваційної діяльності є Швеція – 3,82 %, Фінляндія – 3,5 %, Японія – 3,15 %, США – 2,59 %, Німеччина – 2,51 %, Австрія – 2,45 %, Данія – 2,13 % від ВВП [2]. Частка витрат США, Великобританії, Японії, Німеччини та Франції становить 59 % від усіх витрат на науку в усьому світі [3]. Основні характеристики фінансування інновацій у відсотках до ВВП у цих країнах наведено у таблиці. З цієї таблиці зрозуміло, що усі ці країни мають значні валові внутрішні витрати на НДДКР, які становлять в середньому 2–3 % від ВВП, істотну державну підтримку у фінансуванні НДДКР у межах 0,3–0,1 % від ВВП, а також значний венчурний капітал.

У світі, як і в Україні, спостерігається скорочення фінансування інноваційної діяльності комерційними банками, зумовлене світовою фінансовою кризою. Комерційні банки охочіше фінансують інноваційні проекти на етапах впровадження, а не на етапах розроблення, а також

існуючі підприємства, а не ті, що недавно створені. Саме тому важлива роль стимулювання інноваційної діяльності у сучасних умовах господарювання належить безпосередньо державам.

Доволі активно державою підтримується фінансування інноваційної діяльності у США. При цьому однією із форм такої підтримки є часткове гарантування місцевими органами влади банківських кредитів. Щорічно з бюджетів усіх рівнів на гарантування банківських кредитів на здійснення інноваційної діяльності в середньому виділяється до 50 млрд. дол. [4], що створює можливість збільшувати обсяги фінансування інноваційної діяльності.

Загалом американська стратегія інновацій організована навколо трьох китів: інвестувати в будівельні блоки американських інновацій, зокрема НДДКР і людський, фізичний та технологічний капітал, заохочувати конкурентні ринки, які стимулюють виробничі підприємництва, а також стимулювати прориви таких національних пріоритетів, як розвиток альтернативних джерел енергії та поліпшення здоров'я населення [5]. У США істотне фінансове забезпечення з боку держави отримує передусім саме оборонно-військовий комплекс. До того ж значна кількість розробок використовується потім і в промисловості. При цьому більшість підприємств працює безпосередньо на швидке отримання прибутку.

Фінансування інновацій у % від ВВП

Країна	Валові внутрішні витрати на НДДКР у % від ВВП	Державна підтримка НДДКР у % від ВВП	Частка венчурного капіталу у % від ВВП	Найконкурентоспроможніші галузі
США	2,7	0,230	0,12	Авіаційна та аерокосмічна, машинобудування, автомобілебудування, виробництво комп'ютерів та розробка програмного забезпечення
Японія	3,3	0,082	0,12	Автомобілебудування, мотоцикли, верстатобудування, суднобудування, електроніка та напівпровідники, комп'ютери й офісне обладнання, телекомунікаційне обладнання, побутова аудіо- та відеоапаратура, фотографічне обладнання
Німеччина	2,8	0,158	0,09	Металургійна, автомобільна, хімічна
Франція	2,1	0,381	0,13	Металургійна, автомобільна, хімічна, легка промисловість,

**Джерело: складено автором за даними [4; 6].*

При цьому найконкурентоспроможнішими галузями у США є: авіаційна та аерокосмічна, машинобудування, автомобілебудування, виробництво комп'ютерів та розробка програмного забезпечення.

Досвід гарантування державою банківських позик може надати й Великобританія, у якій держава гарантує повернення 70 % від вартості позик, які надаються венчурним фірмам, та відшкодовує до 50 % від усіх витрат на нововведення та проводить субсидування малих інноваційних фірм. У Великобританії доволі розвинена мережа з понад 325 бізнес-інкубаторів, яка регулюється Управлінням з питань бізнес-інкубаторів [7]. Бізнес-інкубатори Великобританії надають широкий

спектр послуг від створення компанії та передачі її в оренду до консалтингових, фінансових, юридичних, працевлаштування тощо.

До пріоритетів інноваційної діяльності Великобританії належать медичні технології, відновлювальна енергетика, наноелектроніка, захист комунікаційної інфраструктури, біотехнології, інтелектуальні системи управління, раціональне природокористування. Велике значення в країні надають розвитку й просуванню на світовий ринок наукомістких екологічних послуг.

Дослідження особливостей фінансування інноваційної діяльності західних країн показало, що доволі активну роль в інноваційній діяльності відіграють саме державні органи влади через створені ефективні державні, економічні та адміністративні механізми підтримки інновацій. У світовій практиці у зв'язку із підвищенням ролі держави у фінансуванні інновацій спостерігається підвищення наукомісткості продукції, яка становить в країнах ЄС 35 %, США — 25 %, Японії — 11 %, Сінгапурі — 7 %, Кореї — 4,5 %, Китаї — 2 %, в Росії — 0,13 %, тоді як в Україні — лише 0,05 % від ВВП [6].

Існують різні методи державного стимулювання інноваційної діяльності, які загалом поділяють на прямі та опосередковані. Прямі методи стимулювання фінансування інноваційної діяльності переважно передбачають бюджетне фінансування, кредитування, державні замовлення, субсидії, гранти. Непрямі методи стимулювання фінансування інноваційної діяльності, як правило, передбачають податкове стимулювання. яке проявляється у формі податкових кредитів, удосконаленні законодавства, покращенні інноваційної інфраструктури тощо. При цьому гранти, субсидії орієнтовані на конкретні проекти, які мають потенційно високу соціальну віддачу. Податкові кредити та пільги, своєю чергою, надають можливість зменшити граничну вартість інноваційних проектів. Сьогодні в світі спостерігається поступове зростання непрямих методів стимулювання інноваційної діяльності через податкові пільги.

Кожна країна самостійно обирає співвідношення між використанням прямих та опосередкованих форм підтримки інноваційної діяльності, переважно віддаючи перевагу одній з них. До того ж для всіх країн однаково принциповими є такі два принципи:

- фіскальні преференції не повинні бути дискримінаційними, мати прозорі критерії та процедуру отримання, не надавати штучно конкурентних переваг окремим підприємствам і бути інструментом загальної дії, тобто стимулювати усі підприємства інвестувати у власний інноваційний потенціал;

- надання адресної допомоги окремим підприємствам, чиї проекти можуть мати виняткове значення для економіки чи безпеки країни, має відбуватись лише неподатковим шляхом (державне замовлення, кредити, гранти, прямі інвестиції, фінансові гарантії) і при цьому на основі реалізації програмно-цільового методу [8].

Велику роль серед непрямих методів державного стимулювання фінансування інноваційної діяльності відіграє саме податкове стимулювання. Податкові кредити активно використовуються урядами 11 країн ОЕСР. Зокрема, у Франції діє податковий кредит у розмірі 30 % від перших 100 млн. євро, вкладених у НДДКР. Крім того, передбачена й підвищена величина податкового кредиту у розмірі 50 % для молодих французьких компаній, які вперше здійснили фінансування НДДКР [5]. Загальна мета інноваційної політики Франції – збільшення підтримки НДДКР. При цьому у Франції особлива увага приділяється трьом пріоритетам: зміцнення стимулів для приватного сектору; узгодження взаємодії між ключовими суб'єктами інноваційного процесу в конкурентних кластерах; підтримка конкурентоспроможності малих та середніх підприємств.

Доволі активно податкове стимулювання використовується і в Японії. Саме в Японії вперше впроваджено надання податкових кредитів національним компаніям з метою збільшення фінансування НДДКР. Стратегія інноваційної діяльності Японії включає в себе цілі до 2020 р., зокрема: створення більшої кількості провідних світових університетів та науково-дослідних установ; повна зайнятість наукових працівників; використання інтелектуальної власності малих і середніх підприємств; ефективнішого використання інформаційно-комунікаційних технологій у виробництві. Невід'ємною частиною цієї стратегії є зелені інновації та "Інновації життя". До найконкурентоспроможніших галузей японської промисловості належать: автомобілебудування,

мотоцикли, верстатобудування, суднобудування, електроніка та напівпровідники, комп'ютери й офісне обладнання, телекомунікаційне обладнання, побутова аудіо- та відеоапаратура, фотографічне обладнання.

Активно держава підтримує і німецькі підприємства, яким надаються податкові пільги, пряме державне фінансування важливих розробок. За більшістю інноваційних показників до найбільш економічно та інноваційно-ефективних країн світу належить і Німеччина. Її традиційна технологічна ефективність проявляється в поширенні інновацій у виробничі галузі, насамперед у малий і середній бізнес. Частка інноваційних підприємств Німеччини досить висока в більшості галузей економіки. За оцінками, близько 48 % виробничих фірм і 56 % фірм у сфері послуг вивели на ринок відповідно 37 % нових інноваційних продуктів і 41 % інноваційних виробничих процесів [6].

Крім того, в Німеччині розвинений венчурний бізнес. Інноваційна національна стратегія Німеччини розроблена до 2020 р. До основних пріоритетів належить здоров'я і харчування, клімат і енергетика, безпека зв'язку. При цьому найконкурентоспроможнішими галузями є металургійна, автомобільна, хімічна.

Дослідження витрат країн на розроблення та впровадження інновацій, за даними [9, с. 38], показало, що значні витрати на інноваційну діяльність поряд із США та Китаєм має Фінляндія, інноваційна модель якої є однією з найефективніших у світі. Незважаючи на те, що загалом у світі спостерігається зниження активності в сфері фінансування інноваційної діяльності, в Фінляндії витрати на фінансування інноваційної діяльності не лише не скоротились, але й продовжували зростати, що спричинило збільшення кількості підприємств, діяльність яких ґрунтується на інноваціях. Державне фінансування інноваційної діяльності Фінляндії здійснюється через стратегічні центри науки, технологій та інновацій. Державне сприяння фінансуванню інноваційної діяльності ґрунтується не лише на наданні фінансування на конкурсній основі, але й активному використанні опосередкованих методів стимулювання інноваційної діяльності, зокрема забезпечення постійного розвитку інноваційної структури.

Отже, досвід розвинених країн, які є лідерами на світовому ринку, показав, що для стимулювання інноваційної діяльності та збільшення обсягів фінансового забезпечення необхідна активна участь державних органів влади у цьому процесі. Для вітчизняних підприємств доволі актуальним буде й активне використання податкового кредиту.

Важливим також є активний розвиток венчурного фінансування, що створить можливості залучення іноземних інвестицій для фінансування інноваційної діяльності. З цією метою доцільно привести у відповідність їх із європейськими нормами законодавства, яке регулює питання венчурного фінансування.

Висновки. На основі дослідження світових тенденцій фінансування інноваційної діяльності визначено, що для стимулювання інноваційної діяльності вітчизняних підприємств доволі важливим є створення державного стимулювання із використанням світового досвіду, зокрема:

- активна підтримка стратегічно важливих, інноваційно активних підприємств;
- удосконалення законодавства, яке регулює інноваційну діяльність;
- удосконалення інноваційної структури за рахунок створення інноваційних центрів, консультаційних центрів, інноваційних банків тощо;
- активне впровадження венчурного фінансування.

Перспективи подальших досліджень. Перспективами подальших розробок буде формування системи управління фінансуванням інноваційної діяльності вітчизняних промислових підприємств із урахуванням світових тенденцій.

1. Жаліло Я. А. *Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: монографія.* – К.: НІСД, 2009. – 336 с. 2. Федулова Л.І. *Інтелектуальна власність у національній інноваційній системі* / Л.І. Федулова, Г.О. Андрощук, В.К. Хаустов. – К.: Ін-т економіки і прогнозування НАН України, 2010. – 216 с. 3. *Knowledge, networks and nations: Global scientific collaboration in the 21st century, Report 03/11 DES2096, The Royal Society.* – [Електронний ресурс]. –

Режим доступу: http://royalsociety.org/uploadedFiles/Royal_Society_Content/Influencing_Policy/Reports/2011-03-28-Knowledge-networks-nations.pdf. 4. *OECD Science, Technology and Industry Outlook 2008* / OECD. Paris: OECD Publishing, 2008. – [Electronic resource]. – 2008, OECD Publishing. Mode of access: http://www.inovacao.unicamp.br/report/news_OECD_Science-Technology-Industry110207.pdf. 5. Chesbrough H. *Open Business Models: How to Thrive in the New Innovation Landscape (Hardcover)* / H. Chesbrough. – Boston: Harvard Business School Press, 2006. – 224 p. 6. *The changing landscape of innovation*, in *OECD Science, Technology and Industry Scoreboard*. – [Electronic resource]. – 2011, OECD Publishing. Mode of access: http://dx.doi.org/10.1787/sti_scoreboard-2011-7-en. 7. Офіційний сайт Управління Великобританії з питань бізнес-інкубаторів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukbi.co.uk>. 8. Федулова Л.І. Економіка знань / Л.І. Федулова. — К.: Ін-т економіки і прогнозування НАН України, 2010. — 600 с. 9. Власова І. Особливості фінансування інноваційної сфери в розвинених країнах світу / І. Власова // Вісник КНТЕУ. – 2009. – № 1. – С. 36–46.

УДК 658.330.341.1

В.І. Довбенко

Національний університет “Львівська політехніка”

РОЛЬ ПОТЕНЦІАЛУ ТРАНСФЕРУ ЗНАНЬ І ТЕХНОЛОГІЙ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

© Довбенко В.І., 2013

Розглянута роль потенціалу трансферу знань та технологій у процесах розвитку суб'єктів господарської діяльності за умов активної участі в них науково-навчальних та дослідницьких організацій. Досліджено передумови активізації інноваційної діяльності на основі усунення бар'єрів на шляху обміну інформацією між зацікавленими сторонами на засадах концепції відкритих інновацій та посилення ролі університетів, науково-дослідницьких організацій та громадськості у процесах комерціалізації інновацій.

Ключові слова: потенціал трансферу знань і технологій, інноваційний процес, комерціалізація інновацій, розвиток інноваційної інфраструктури, відкриті інновації.

V.I. Dovbenko

Lviv Polytechnic National University

THE ROLE OF A KNOWLEDGE AND TECHNOLOGY TRANSFER IN THE INNOVATION PROCESS

© Dovbenko V.I., 2013

The paper is devoted to the role of knowledge and technology transfer potential in the processes of the development the business entities with the active participation of scientific education and research organizations is devoted. The preconditions enhance innovation based on removing barriers to information exchange between the parties concerned on the basis of the concept of open innovation and strengthening the role of universities, research organizations and public sector in the process of commercializing innovation are investigated.

Key words: potential for knowledge and technology transfer, process of innovation, commercialization of innovations, development of innovation infrastructure, open innovation.

Постановка проблеми. Роль інновацій на сучасному етапі розвитку економіки зростає високими темпами. Це пов'язано насамперед із виникненням потреб у нових товарах, продуктах та